

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU6

Anonyma vittnen

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till en ny lag om anonyma vittnen i brottmål samt ändringar, med vissa lagtekniska anpassningar, i bl.a. rättegångsbalken.

Den nya reglering som utskottet tillstyrker innebär att det införs en möjlighet för vittnen att höras anonymt under en förundersökning och i brottmål i domstol. Ett vittne ska få lämna sina uppgifter under anonymitet om det finns en påtaglig risk för att vittnet eller vittnets närstående utsätts för allvarlig brottslighet. Det brott som vittnet ska höras om måste motsvara minst två års fängelse, och skälen för åtgärden måste också uppväga de svårigheter den innebär för en misstänkt eller tilltalads möjligheter att förbereda och utföra sitt försvar.

Syftet med de nya reglerna är att stärka skyddet för vittnen och bryta tystnadskulturen inom och runt de kriminella gängerna och på så sätt förbättra förmågan att utreda och klara upp brott.

Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns fyra reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:20 Anonyma vittnen.

Sju yrkanden i följdmotioner.

Fyra yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Anonyma vittnen	6
Ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för vittnen	16
Reservationer	21
1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (V, C, MP)	21
2. Utvärdering m.m., punkt 2 (S)	22
3. Ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för vittnen, punkt 3 (S)	22
4. Ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för vittnen, punkt 3 (V, C, MP)	23
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	25
Propositionen	25
Följdmotionerna	25
Motioner från allmänna motionstiden 2024/25	26
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	27
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets lagförslag	38

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om anonyma vittnen i brottmål,
2. lag om ändring i rättegångsbalken med den ändringen att 5 kap. 1 § ska ha den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3,
3. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) med den ändringen att 35 kap. 7 § ska ha den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:20 punkterna 1–3 och avslår motionerna

2024/25:2703 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:3227 av Gudrun Nordborg m.fl. (V),

2024/25:3229 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 1 och

2024/25:3230 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C).

Reservation 1 (V, C, MP)

2. Utvärdering m.m.

Riksdagen avslår motion

2024/25:3228 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkandena 1 och 2.

Reservation 2 (S)

3. Ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för vittnen

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 12,

2024/25:2056 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 16,

2024/25:2891 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 1,

2024/25:3228 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 3 och

2024/25:3229 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 3 (S)

Reservation 4 (V, C, MP)

Stockholm den 21 november 2024

På justitieutskottets vägnar

Teresa Carvalho

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Teresa Carvalho (S), Mikael Damsgaard (M), Annika Strandhäll (S), Adam Marttinen (SD), Petter Löberg (S), Charlotte Nordström (M), Anna Wallentheim (S), Katja Nyberg (SD), Mattias Vepsä (S), Fredrik Kärrholm (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Pontus Andersson Garpvall (SD), Rasmus Ling (MP), Martin Melin (L) och Mats Arkhem (SD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2024/25:20 Anonyma vittnen. I propositionen föreslår regeringen att det ska införas en möjlighet för vittnen att höras anonymt under en förundersökning och i brottmål i domstol. Syftet med förslaget är att stärka skyddet för vittnen och bryta tystnads-kulturen inom och runt de kriminella gängerna och på så sätt förbättra förmågan att utreda och klara upp brott.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen. Som redovisas där avstyrker Lagrådet att ett vittne ska kunna vara anonymt i domstol och anför att ett sådant system inger starka betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Fyra motioner med sammanlagt sju yrkanden har väckts med anledning av propositionen. I ärendet behandlas även fyra yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

I propositionen föreslås ändringar i 5 kap. 1 § rättegångsbalken och 35 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Paragraferna fick en ändrad lydelse den 8 november 2024 (SFS 2024:784 och 788) efter förslag i proposition 2023/24:144 En ny förverkandelagstiftning samt beslut av riksdagen (bet. 2024/25:JuU3, rskr. 2024/25:9). Dessa ändrade lydelse har beaktats i utskottets lagförslag i bilaga 3.

Utskottets överväganden

Anonyma vittnen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar, med vissa lagtekniska anpassningar, regeringens lagförslag om anonyma vittnen som innebär att det införs en möjlighet för vittnen att höras anonymt under en förundersökning och i brottmål i domstol. Därmed avslår riksdagen motionsyrkanden om bl.a. avslag på propositionen.

Riksdagen avslår även motionsyrkanden om att den nya lagstiftningen om anonyma vittnen bör utvärderas och om att regeringen kontinuerligt bör återkomma till riksdagen med en redovisning av hur de nya reglerna har tillämpats. Utskottet hänvisar bl.a. till att regeringen har aviserat en uppföljning av den nya regleringen.

Jämför reservation 1 (V, C, MP) och 2 (S).

Propositionen

Regeringen redovisar i propositionen i huvudsak följande förslag och bedömningar.

Ett system med anonyma vittnen bör införas

Regeringen gör bedömningen att det bör införas en möjlighet för vittnen att lämna uppgifter anonymt under en förundersökning och i brottmål i domstol. Som skäl för sin bedömning anför regeringen bl.a. följande.

De senaste åren har antalet skjutningar med dödlig utgång i kriminella sammanhang ökat. Runt de kriminella nätverken finns en utbredd tystnadskultur som kännetecknas av ett lågt förtroende för polisen och en rädsla för eller motvilja mot att själv bli del av en rättsprocess. Det förekommer även systematiska hot och våldshandlingar mot vittnen, målsägande och anmälare. Den tystnadskultur som råder medför att brott som begås inom ramen för kriminella gäng är särskilt svåra att utreda, och tystnadskulturen har spridit sig även utanför gängen.

I dag saknas förutsättningar för enskilda att lämna sina uppgifter och iakttagelser anonymt i en förundersökning eller process i domstol. Frågan om att införa ett system med anonyma vittnen har tidigare behandlats i ett flertal utredningar, men nackdelarna med ett sådant system har fram tills nu ansetts överväga fördelarna, och något författningsförslag har inte lagts fram.

Regeringen framhåller att Sverige befinner sig i ett mycket allvarligt läge när det gäller brottsutvecklingen. Situationen har förvärrats avsevärt bara de senaste åren och är i dag en annan än när tidigare utredningar övervägde om

ett system med anonyma vittnen borde införas. Situationen kräver att de brottsutredande myndigheterna förfogar över effektiva rättsliga redskap och metoder för att kunna komma till rätta med den allvarliga gängrelaterade brottsligheten.

I propositionen redovisar regeringen att flera remissinstanser ifrågasätter om ett system med anonyma vittnen kommer att vara effektivt för att bryta tystnadskulturen och öka lagföringen av allvarliga brott. Även Lagrådet ifrågasätter att ett sådant system kommer att vara ett effektivt verktyg för att bryta tystnadskulturen och påpekar att den lagstiftning om anonyma vittnen som finns i Norge, Danmark och Finland har använts i mycket begränsad utsträckning. Regeringen framhåller dock för egen del att samhällsutvecklingen i Sverige i hög grad skiljer sig från den i våra nordiska grannländer. I Sverige har den organiserade brottsligheten gripit tag om samhället på ett helt annat och djupgående sätt, och de strukturer och den tystnadskultur som omgärdar brottsligheten måste brytas. Enligt regeringen krävs det flera åtgärder för att bryta dessa mönster, och ett system med anonyma vittnen kan inte ensamt lösa problemet men däremot vara ett viktigt steg i det arbetet.

I propositionen redovisas vidare att några remissinstanser befarar att ett system med anonyma vittnen riskerar att verka kontraproduktivt genom att det kommer att leda till orealistiska förväntningar på möjligheten att få vittna anonymt, vilket i förlängningen kan skada tilltron till rättsväsendet. Även Lagrådet framför att det inte går att bortse från risken för att ett sådant system kommer att påverka människors vilja att vittna på vanligt sätt. För att motverka den risken har regeringen gett Brottsoffermyndigheten i uppdrag att ta fram ett informations- och utbildningsmaterial i syfte att få fler att vittna, informera om systemet med anonyma vittnen och förbättra den allmänna kunskapen hos vittnen, brottsoffer och andra om hur brottmålsprocessen fungerar.

Sammanfattningsvis anser regeringen att en ordning med anonyma vittnen bedöms kunna medföra positiva effekter för möjligheten att bryta tystnadskulturen, bekämpa den grova organiserade brottsligheten, utreda brott och lagföra de personer som har begått dessa brott. Ett sådant system kan därmed i förlängningen värna tryggheten i samhället och öka enskildas tilltro till rättsväsendet. Samtidigt ställer användningen av anonyma vittnen höga krav på att regelverket omges av effektiva rättssäkerhetsgarantier för att garantera en rättssäker prövning som är förenlig med regeringsformen och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).

Regleringen av anonyma vittnen är förenlig med regeringsformen och Europakonventionen

Regeringen bedömer att de regler om anonyma vittnen som föreslås i propositionen är förenliga med regeringsformen och Europakonventionen. Som skäl för detta redovisas bl.a. följande.

Av 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen framgår det bl.a. att en rättegång ska genomföras rättvist. I förarbetena till bestämmelsen uttalade regeringen att principerna för en rättvis rättegång bl.a. innefattar en rätt för en part att bli hörd inför domstolen och därmed få möjlighet att lägga fram sin sak. Av grundläggande betydelse är vidare att förfarandet är kontradiktoriskt och att parterna är likställda i processen. Dessa grundläggande principer innefattar enligt praxis även bl.a. en rätt att förhöra vittnen och att få tillfälle att yttra sig över all utredning i ett mål. Alla rättigheter är emellertid inte undantagslösa. Till exempel kan rätten att förhöra ett vittne i viss utsträckning begränsas (se prop. 2009/10:80 s. 156 f.).

Rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europakonventionen innebär, som utgångspunkt, att en tilltalad på ett ändamålsenligt sätt ska kunna ifrågasätta bevisningen som läggs fram mot honom eller henne. Bevisningen måste läggas fram vid en offentlig förhandling, och om bevisningen består av vittnen ska den tilltalade, för att kunna ifrågasätta vittnenas trovärdighet och tillförlitligheten i deras uppgifter, få kännedom om deras identitet och ges möjlighet att förhöra dem. Från dessa utgångspunkter kan, om vissa förutsättningar är uppfyllda, undantag göras som innebär att vittnen kan lämna uppgifter anonymt. Systemet måste dock utformas på ett sätt som säkerställer en misstänkts eller tilltalads rätt till ett effektivt försvar.

Med den utformning som föreslås i propositionen bedömer regeringen att regleringen av systemet med anonyma vittnen är förenlig med en misstänkts eller tilltalads grundläggande rätt till en rättvis rättegång. Ett centralt moment i rättssäkerhetsgarantin för den misstänkte eller tilltalade är också att domstolens fria bevisvärdering av ett anonymt vittnesmål kommer att göras med utgångspunkt i att uppgifterna lämnas anonymt. Den tilltalades kunskap om ett vittnes identitet och möjligheten att, utifrån den kunskapen, kunna ställa kritiska frågor till vittnet är en grundläggande förutsättning för att domstolen fullt ut ska kunna bedöma bevisvärdet av de uppgifter som vittnet lämnar. Bristen på denna kunskap kommer att påverka bevisvärdet av uppgifterna på så sätt att domstolen får bedöma trovärdigheten med en större försiktighet än för ett vittne som inte hörs anonymt.

Sammanfattningsvis anser regeringen att förslaget till ett system med anonyma vittnen har utformats med nödvändiga kompensatoriska skydd för den enskildes rätt till ett effektivt försvar och att regleringen i detta avseende är proportionerlig. I likhet med Lagrådet bedömer regeringen därför att förslaget är förenligt med såväl regeringsformen som Europakonventionen.

En ny lag om anonyma vittnen i brottmål

Regeringen föreslår att det i en ny lag om anonyma vittnen ska införas en möjlighet för vittnen att höras anonymt under en förundersökning och i brottmål i domstol. På förfaranden enligt den nya lagen ska reglerna i rättegångsbalken om handläggning vid domstol i brottmål och om överklagande av beslut i sådana mål tillämpas om inte något annat anges i lagen.

Till skillnad från vissa remissinstanser anser regeringen inte att det finns skäl att göra lagen tidsbegränsad. Det kan däremot finnas skäl att följa upp lagen och dess tillämpning efter att den har varit i kraft en tid. Regeringen avser att återkomma till tidpunkten och formerna för en sådan uppföljning.

De närmare förutsättningarna för att få höra ett vittne anonymt

Regeringen föreslår att en domstol ska få besluta om tillstånd att under en förundersökning och rättegång i brottmål höra ett vittne på ett sådant sätt att hans eller hennes identitet och kontaktuppgifter inte röjs (anonymt). Ett sådant tillstånd ska få meddelas om

- det finns en påtaglig risk för att vittnet eller en närstående till vittnet utsätts för allvarlig brottslighet som riktar sig mot hans eller hennes liv, hälsa, frihet eller frid, om vittnets identitet eller kontaktuppgifter blir kända
- misstanken om brott eller åtalet som vittnet ska höras om gäller ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, eller annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att straffvärdet överstiger fängelse i två år
- andra åtgärder är otillräckliga eller väsentligt svårare att genomföra
- åtgärden i övrigt är lämplig
- skälen för åtgärden uppväger de svårigheter den innebär för en misstänkt eller tilltalad att förbereda och utföra sitt försvar.

När det gäller kravet på att det ska vara fråga om en påtaglig risk för allvarlig brottslighet ger detta enligt regeringen uttryck för att det inte ska vara en obetydlig, oklar eller avlägsen risk, utan en klar och konkret risk. Risken ska också vara objektivt konstaterbar. Det räcker alltså inte med att vittnet anser sig hotad eller förföljd eller att vittnet tror sig kunna bli föremål för hämndaktioner om han eller hon vittnar i målet. Med allvarlig brottslighet kan i detta sammanhang exempelvis avses brott som har ett minimistraff på fängelse i minst två år eller ett eller flera brott vars straffvärde i det enskilda fallet kan bedömas uppgå till åtminstone två år.

När det gäller kravet på att det brott som vittnet ska höras om ska ha ett minimistraff om två års fängelse eller ett straffvärde som överstiger två år anför regeringen att möjligheten att vittna anonymt bör omfatta de brott där det klart framgår att behovet och den förväntade effekten av att höra vittnen anonymt väger tyngre än de nackdelar ett anonymt vittnesförhör kan innebära för den tilltalades eller misstänktes rätt till ett effektivt försvar. Lagrådet framhåller att en domstol med regeringens förslag kan vara tvungen att i ett mycket tidigt skede av en förundersökning göra en bedömning av det misstänkta brottets straffvärde. Eftersom domstolens bedömning av straffvärdet, när det är fråga om huruvida vittnen ska tillåtas vittna anonymt, inte bara kommer att få betydelse för vilka utredningsåtgärder som kan vidtas under förundersökningen utan också vara styrande för genomförandet av en efterföljande rättegång är det enligt Lagrådet särskilt angeläget att bedömningen grundas på

kriterier som domstolen har en faktisk möjlighet att ta ställning till även i ett tidigt skede. Lagrådet avråder därför från att knyta tillämpningsområdet i den föreslagna lagen till ett straffvärde om två års fängelse.

Regeringen instämmer i vad Lagrådet anför om att det i vissa situationer, särskilt tidigt i en förundersökning, kan finnas utmaningar för domstolen att uppskatta ett brotts straffvärde. Även om så kan vara fallet har emellertid domstolarna enligt regeringen en upparbetad kompetens i att ta ställning till sådana frågor tidigt i processen, exempelvis vid häktningsförhandlingar och vid beslut om hemliga tvångsmedel. Det bör inte heller vara någon avgörande skillnad mellan att på ett tidigt stadium bedöma om ett brott ska rubriceras på ett sådant sätt att en minimistaffregel är uppfylld och att bedöma brottets straffvärde. Vid tidigare kartläggning av system med s.k. straffvärdeventiler har det inte framkommit något som talar för att ventilerna som tillämpas inom ramen för ärenden om hemliga tvångsmedel lett till några större tillämpningssvårigheter. Några större tillämpningssvårigheter förväntas därför inte heller i ärenden om anonyma vittnen. Vidare ger det system med offentliga ombud som föreslås i propositionen förutsättningar för en mer allsidig belysning av de omständigheter som har betydelse för straffvärdet eller rubriceringen. Utan den föreslagna straffvärdeventilen skulle anonyma vittnesmål dessutom vara uteslutet vid brottslighet som bl.a. grov misshandel, grovt olaga tvång, människorov och olaga frihetsberövande. En sådan avgränsning skulle enligt regeringen begränsa tillämpningsområdet alltför mycket. Till skillnad från Lagrådet anser regeringen därför att det finns skäl att knyta den föreslagna lagens tillämpningsområde inte bara till brott med ett visst minimistaff utan även till brott med ett visst uppskattat straffvärde.

När det gäller kravet på att andra åtgärder är otillräckliga eller väsentligt svårare att genomföra anför regeringen att rätten, för att ett vittne ska få höras anonymt, bör göra en bedömning av om åtgärden är nödvändig. Andra åtgärder som bör vidtas i första hand kan t.ex. handla om att ta upp bevis utan att en part eller någon annan person är närvarande eller att vittnesmålet sker via videolänk. Det kan även handla om fysiskt skydd i form av trygghetspaket och livvaktsskydd eller skyddsåtgärder inom ramen för folkbokföringen. Vid prövningen av om andra skyddsåtgärder är otillräckliga bör det, enligt regeringen, beaktas hur omfattande skyddsåtgärder som skulle krävas för att skydda vittnet från hot och våld och vilken negativ inverkan det skulle få på vittnets liv.

När det gäller kravet på att åtgärden i övrigt är lämplig bör domstolen enligt regeringen bl.a. beakta hur stort skydd ett beslut om anonymitet förväntas ge vittnet. För att vittnet ska beviljas anonymitet bör det krävas att anonymiteten kan antas minska hotet mot vittnet eller en närstående till vittnet. Om det är sannolikt att vittnets identitet kommer att avslöjas även om vittnet hörs anonymt ska beslut om anonymitet inte fattas.

Förslaget innebär slutligen att rätten ska göra en avvägning mellan å ena sidan intresset av anonymitet och å andra sidan en misstänkts eller tilltalads rätt till ett effektivt försvar. En sådan bedömning förutsätter att hänsyn tas till samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Enligt regeringen bör rätten i

bedömningen väga in hur viktigt det kan antas vara för den misstänkte eller tilltalade att få veta vittnets identitet och hur betydelsefullt vittnesmålet kan bedömas vara.

Ansökan m.m.

En ansökan om att ett vittne ska höras anonymt ska enligt förslaget kunna göras av en åklagare, den misstänkte eller den tilltalade. Oavsett vilken part som åberopat vittnet bedömer regeringen att åklagaren alltid bör ha kännedom om vittnets identitet. Försvaren bör däremot inte ha kännedom om vittnets identitet om vittnet åberopas av åklagaren. En advokat är enligt god advokatsed skyldig att vara uppriktig mot sin klient och kan därför inte ta emot förtroenden som han eller hon inte får föra vidare till klienten.

Offentliga ombud

Om en åklagare ansöker om att ett vittne ska höras anonymt föreslås det att rätten ska utse ett offentligt ombud. Ombudet ska bevaka rättssäkerhetsfrågor i ärendet. Det innebär enligt regeringen att ombudet bl.a. ska verka för att omständigheterna i ärendet blir allsidigt belysta och bevaka att rättsens beslut blir förenligt med lag, samt att ett tillstånd att höras anonymt utformas på ett sådant sätt att en misstänkts eller tilltalads, eller någon annan enskilds, rättigheter inte i onödan inskränks. Det offentliga ombudet ska också ansvara för att ett beslut om anonymitet vid behov överklagas.

Handläggning av ansökan

Enligt regeringens förslag ska en ansökan om att ett vittne ska höras anonymt så snart som möjligt prövas av rätten vid ett sammanträde. Vid sammanträdet ska åklagaren och det offentliga ombudet närvara. När den misstänkte eller tilltalade har ansökt ska i stället åklagaren och försvararen närvara, liksom den misstänkte eller tilltalade om hans eller hennes närvaro är nödvändig för utredningen. Har tingsrättens beslut överklagats ska hovrätten hålla ett sammanträde om det inte är obehövligt. Vid sammanträdet ska samma regler för parternas närvaro gälla som i tingsrätten.

Den som ansöker om att ett vittne ska höras anonymt ska vid sammanträdet redogöra för vittnets identitet, om och i så fall hur vittnet är närstående till den misstänkte eller tilltalade, om vittnet står i något förhållande till en part eller till saken eller om det finns omständigheter som kan vara av vikt för att bedöma tilltron till vittnets berättelse, vilket brott som vittnet ska höras om, skälen för ansökan och de omständigheter i övrigt som kan vara av betydelse för rättsens prövning samt vilka skyddsåtgärder som behöver vidtas.

Beslutets innehåll och nödvändiga skyddsåtgärder

I ett beslut att tillåta att ett vittne hörs anonymt ska rätten enligt förslaget ange vilket brott förhöret ska avse. Om det bedöms nödvändigt för att skydda vittnets anonymitet, ska rätten vidare besluta att

- vittnet ska få delta i en förhandling i domstol genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring
- förhandlingen under förhöret med vittnet ska hållas bakom stängda dörrar
- vittnets röst ska få förvrängas eller vittnets utseende döljas genom något fysiskt eller tekniskt hjälpmedel.

Utgångspunkten bör enligt regeringen vara att rätten endast beslutar om de skyddsåtgärder som är absolut nödvändiga för att trygga ett vittnes anonymitet. Det betyder att rätten bör välja de åtgärder som innebär det lindrigaste undantaget från öppenhet vid bevisningen men som ändå är tillräckliga för att trygga anonymiteten hos vittnet. Det finns inget hinder mot att kombinera flera skyddsåtgärder.

De närmare förutsättningarna för att tillåta ett anonymt vittne som bevis i en rättegång

Regeringen föreslår att ett förhör med ett vittne som lämnar uppgifter anonymt i ett brottmål får tillåtas som bevis i rättegången endast om

- en domstol har beslutat att vittnet får höras anonymt enligt den nya lagen om anonyma vittnen i brottmål
- förhöret gäller det brott som beslutet avser
- det är lämpligt.

Vid den föreskrivna lämplighetsbedömningen ska rätten enligt regeringen beakta såväl rätten till en rättvis rättegång enligt regeringsformen som Europadomstolens praxis om tillåtligheten av anonyma vittnen och dess förenlighet med artikel 6 i Europakonventionen. Rätten ska dock inte göra någon omprövning av det tidigare beslutet att tillåta att ett vittne hörs anonymt. Den prövning som ska göras är i stället huruvida bevisningen, utifrån de förutsättningar som finns vid huvudförhandlingen, ska tillåtas eller inte. Det kan exempelvis vara så att vittnet tidigt i en utredning lämnat sina uppgifter anonymt men att det under utredningen visar sig att vittnet är den enda bevisningen i målet, eller att det kommit fram uppgifter som talar för att vittnet känner den tilltalade eller har motiv för att lämna oriktiga uppgifter. I sådana situationer måste domstolen avgöra om det fortfarande är lämpligt att tillåta vittnesförhöret.

Regeringen föreslår även att rätten ska få besluta om ytterligare skyddsåtgärder enligt lagen om anonyma vittnen i brottmål. Rätten ska också få besluta att ändra tidigare beslut om skyddsåtgärder. Hänvisningen till lagen om anonyma vittnen i brottmål innebär att samma förutsättningar gäller för prövningen som vid beslutet om att ett vittne ska få höras anonymt.

Om en dom överklagas föreslår regeringen att ett förhör med ett vittne som lämnat uppgifter anonymt i lägre rätt ska få läggas fram eller tas upp i högre rätt om förhöret gäller samma gärning som vittnet hördes om i lägre rätt.

Rätten ska inte ha kännedom om vittnets identitet

Regeringen föreslår att en domare ska vara jävig att handlägga ett mål vid en huvudförhandling i brottmål om han eller hon fått kännedom om identiteten på ett vittne som lämnar eller har lämnat uppgifter anonymt med stöd av ett beslut enligt lagen om anonyma vittnen i brottmål.

Som skäl för förslaget betonar regeringen bl.a. att det i svensk rättsordning är en viktig och etablerad princip att en domare inte får använda uppgifter som den tilltalade inte känner till och konfronteras med vid avgörandet av ett ärende. Principen att rätten inte ska ha ett informationsövertag över den tilltalade är viktig att värna och utgör en grundsten i den tilltalades rätt till ett effektivt försvar. Om en domare vid avgörandet av målet skulle ha kännedom om vittnets identitet skulle avgörandet riskera att delvis grunda sig på omständigheter som inte alla parter känt till eller har kunnat kommentera vid rättegången. Rätten skulle inte fullt ut kunna redovisa sina bedömningar, och det skulle vara svårt för den enskilde att avgöra vad som legat till grund för domstolens avgörande. En sådan dom skulle därför också vara svår för den tilltalade att bemöta, och vid ett överklagande skulle överrätten inte heller kunna kontrollera domens riktighet i alla delar.

Frågeförbud och rätten att vägra svara på frågor

Innan ett vittnesförhör påbörjas ska rätten enligt gällande regler höra vittnet om hans eller hennes fullständiga namn och, om det behövs, ålder, yrke och hemvist. Rätten ska också försöka klargöra sådana omständigheter som kan vara av vikt för att bedöma tilltron till vittnets berättelse (36 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken). Om ett vittne beviljats anonymitet kan dessa frågor inte ställas till vittnet eftersom uppgifterna skulle riskera att avslöja hans eller hennes identitet. Regeringen föreslår därför att vad som sägs i bestämmelsen inte ska gälla vid förhör med ett anonymt vittne.

För att säkerställa skyddet för anonyma vittnens identitet föreslår regeringen även att det införs en bestämmelse om att ett vittne som hörs anonymt ska få vägra att yttra sig om en omständighet som skulle kunna röja hans eller hennes identitet eller kontaktuppgifter.

Vidare föreslås att den som till följd av vissa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna en uppgift som direkt eller indirekt röjer identiteten på eller kontaktuppgifterna till ett vittne som hörs anonymt enligt lagen om anonyma vittnen i brottmål inte heller ska få höras som vittne om uppgiften. Det innebär att det vid förhör i domstol är förbjudet att ställa frågor till den som har tystnadsplikt i fråga om uppgifter som kan röja identiteten på eller kontaktuppgifterna till ett vittne som hörs anonymt.

Sekretess och insynsfrågor

För att säkerställa skyddet för anonyma vittnens identitet innehåller propositionen även förslag om sekretess för sådana vittnens identitets- och kontaktuppgifter hos domstolar och brottsutredande myndigheter och om undantag från den misstänktes eller tilltalades rätt att ta del av utredningsmaterial enligt reglerna om partsinsyn. Det föreslås också att ett förhör med ett anonymt vittne ska kunna hållas inom stängda dörrar.

Ikraftträdande

Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025. Enligt regeringen behövs det inte några övergångsbestämmelser.

Motionerna

Regeringens lagförslag

I kommittémotionerna 2024/25:3227 av Gudrun Nordborg m.fl. (V), 2024/25:3230 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) och 2024/25:3229 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 1 föreslår motionärerna att riksdagen ska avslå regeringens proposition.

Ann-Sofie Lifvenhage (M) begär i motion 2024/25:2703 ett tillkännagivande om att se över möjligheten att vittna anonymt.

Utvärdering m.m.

I kommittémotion 2024/25:3228 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att lagen om anonyma vittnen i brottmål bör utvärderas. I yrkande 2 i samma motion föreslås ett tillkännagivande om att regeringen kontinuerligt bör återkomma till riksdagen med en redovisning av hur reglerna om anonyma vittnen tillämpats, bl.a. när det gäller att säkerställa att anonyma vittnens identitet inte röjs.

Utskottets ställningstagande

Regeringens lagförslag syftar till att stärka skyddet för vittnen och bryta tystnadskulturen inom och runt de kriminella gängerna och på så sätt förbättra förmågan att utreda och klara upp brott.

Utskottet delar regeringens uppfattning att Sverige befinner sig i ett mycket allvarligt läge när det gäller brottsutvecklingen och att situationen kräver att de brottsutredande myndigheterna förfogar över effektiva rättsliga redskap och metoder för att kunna komma till rätta med den allvarliga gängrelaterade brottsligheten. Även om ett system med anonyma vittnen inte ensamt kan lösa de problem som Sverige står inför bedömer utskottet, i likhet med regeringen, att ett sådant system kan medföra positiva effekter för möjligheten att bryta tystnadskulturen, bekämpa den grova organiserade brottsligheten, utreda brott och lagföra de personer som har begått dessa brott. Utskottet instämmer också

i regeringens bedömning att den föreslagna regleringen är förenlig med den misstänktes eller tilltalades grundläggande rättigheter enligt regeringsformen och Europakonventionen. För att motverka risken för bl.a. orealistiska förväntningar på möjligheten att få vittna anonymt noterar utskottet även det särskilda informations- och utbildningsuppdrag som Brottsoffermyndigheten fått i syfte att få fler att vittna, informera om systemet med anonyma vittnen samt förbättra den allmänna kunskapen hos vittnen, brottsoffer och andra om hur brottmålsprocessen fungerar.

Sammantaget ställer sig därför utskottet bakom regeringens lagförslag om anonyma vittnen samt avstyrker förslagen om avslag på propositionen i motionerna 2024/25:3227 (V), 2024/25:3229 (MP) yrkande 1 och 2024/25:3230 (C).

Ett par av regeringens lagförslag bör dock ändras för att de ska stå i överensstämmelse med annan lagstiftning. I propositionen föreslås ändringar i 5 kap. 1 § rättegångsbalken och 35 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen. Paragraferna fick en ändrad lydelse den 8 november 2024 (SFS 2024:784 och 788) efter förslag i proposition 2023/24:144 En ny förverkandelagstiftning samt beslut av riksdagen (bet. 2024/25:JuU3, rskr. 2024/25:9). Dessa ändrade lydelse har beaktats i utskottets förslag i bilaga 3. Utskottet tillstyrker alltså propositionens lagförslag, med de ändringar som framgår av utskottets lagförslag i bilaga 3.

Vidare anser utskottet att förslaget i motion 2024/25:2703 (M), om att se över möjligheten att vittna anonymt, får anses tillgodosett genom lagförslagen i ärendet. Motionen bör därför avslås.

När det sedan gäller frågan om en utvärdering av lagstiftningen om anonyma vittnen har regeringen i propositionen angett att det kan finnas skäl att följa upp den nya lagen och dess tillämpning efter att den har varit i kraft en tid. Utskottet noterar också att regeringen avser att återkomma till tidpunkten och formerna för en sådan uppföljning och ser mot den bakgrunden inte något behov av ett sådant tillkännagivande som föreslås i motion 2024/25:3228 (S) yrkande 1. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Utskottet är heller inte berett att ställa sig bakom förslaget i motion 2024/25:3228 (S) yrkande 2, om en kontinuerlig redovisning av hur reglerna om anonyma vittnen har tillämpats, och avstyrker således även det motionsyrkandet.

Ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för vittnen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för vittnen. Utskottet hänvisar till de tillkännagivandena som riksdagen tidigare meddelat i saken samt pågående arbete.

Jämför reservation 3 (S) och 4 (V, C, MP).

Motionerna

Teresa Carvalho m.fl. (S) begär i kommittémotion 2024/25:3228 yrkande 3 ett tillkännagivande om att stärka skyddet för alla vittnen som riskerar att bli utsatta för brott.

I kommittémotion 2024/25:2891 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 1 anförs att regeringen bör tillsätta en utredning med uppgift att se över hur vittnesskyddet kan förbättras. Motionärerna anser att det bör finnas en grupp inom den del av polisen som är inriktad mot grov organiserad brottslighet som är specialutbildad för vittnesskydd. Denna grupp bör få ett helhetsansvar för vittnesskyddet.

I kommittémotion 2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 12 efterfrågas en utredning om ett nytt särskilt personsäkerhetsprogram. Motionärerna anför bl.a. att vittnesskyddet behöver moderniseras och uppdateras och att villkoren för de personer som ska ingå i det särskilda personsäkerhetsprogrammet behöver bli tydligare.

Rasmus Ling m.fl. (MP) föreslår i kommittémotion 2024/25:3229 yrkande 2 att vittnesskyddsprogrammet ska utökas.

Niels Paarup-Petersen (C) anför i motion 2024/25:2056 yrkande 16 att reglerna för vittnesskydd bör ändras eftersom kraven för att ingå i vittnesskyddet är för höga.

Lagförslaget om anonyma vittnen

Regeringens lagförslag i detta ärende innebär att det ska införas en möjlighet för vittnen att höras anonymt under en förundersökning och i brottmål i domstol. Syftet med förslaget är att stärka skyddet för vittnen och bryta tystnadskulturen inom och runt de kriminella gängerna och på så sätt förbättra förmågan att utreda och klara upp brott.

En förutsättning för att ett vittne ska få höras anonymt är enligt förslaget att andra skyddsåtgärder är otillräckliga eller väsentligt svårare att genomföra. Andra åtgärder som enligt propositionen bör vidtas i första hand kan t.ex. handla om att ta upp bevis utan att en part eller någon annan person är närvarande eller att vittnesmålet sker via videolänk. Det kan även handla om fysiskt skydd i form av trygghetspaket och livvaktsskydd eller skyddsåtgärder inom ramen för folkbokföringen. Vidare bör rätten i detta sammanhang också

beakta de kostnader och andra olägenheter som kan uppkomma för ett vittne till följd av alternativa åtgärder, t.ex. en ny identitet och ny bostadsort. I vissa fall kan dessa bli orimligt stora och påverka hela vittnets liv. Åtgärder inom ramen för ett särskilt personsäkerhetsarbete är många gånger mycket ingripande och betungande för den enskilde. Ett beslut om anonymitet kan enligt regeringen vara ett proaktivt sätt att tillhandahålla vittnet ett reellt skydd utan att det innebär alltför stora inskränkningar i vittnets privatliv. Vid prövningen av om andra skyddsåtgärder bedöms otillräckliga bör det därför även beaktas hur omfattande skyddsåtgärder som skulle krävas för att skydda vittnet från hot och våld och vilken negativ inverkan det skulle få på vittnets liv.

Särskilt personsäkerhetsarbete

Polismyndigheten får enligt 2 a § polislagen (1984:387) bedriva särskilt personsäkerhetsarbete i fråga om vittnen och andra hotade personer. Polisens personsäkerhetsverksamhet kallas ibland för vittnesskyddsprogrammet. I samband med att bestämmelsen i polislagen infördes anförde regeringen bl.a. att avsikten var att särskilt personsäkerhetsarbete skulle bedrivas i förhållande till en begränsad krets särskilt hotade personer som har rätt att stadigvarande vistas i landet. I första hand skulle arbetet bedrivas i förhållande till bevispersoner, dvs. misstänkta, tilltalade, målsägande och vittnen som medverkar i en rättegång eller förundersökning om grov eller organiserad brottslighet. Säkerhetsarbetet skulle också kunna omfatta vissa närstående till en hotad person (se prop. 2005/06:138 s. 13 f.). Åtgärder som kan vidtas är bl.a. rådgivning, skyddspaket med larmtelefon, bevakning, skyddat boende och ny identitet.

I förordningen (2006:519) om särskilt personsäkerhetsarbete m.m. finns det bestämmelser som reglerar förutsättningarna för ett sådant arbete. I offentlighets- och sekretesslagen finns det bestämmelser om sekretess för uppgifter om verksamhet som avser särskilt personsäkerhetsarbete.

Utredningen om en stärkt rättsprocess och en ökad lagföring hade i uppdrag att bl.a. överväga åtgärder för att stärka skyddet för vittnen. Enligt utredningen finns det inte någon anledning att förändra lagstiftningen som reglerar Polismyndighetens personsäkerhetsarbete (SOU 2021:35 s. 444). I nuläget är verksamheten relativt oreglerad, vilket enligt utredningen skapar förutsättningar att anpassa skyddsåtgärderna till olika typer av situationer.

Riksdagens tillkännagivanden m.m.

Våren 2019 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att ytterligare åtgärder bör vidtas för att stärka skyddet för vittnen. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2018/19:JuU12 s. 67):

Det förekommer att den som anmäler ett brott eller vittnar utsätts för hot och våld, vilket är ytterst allvarligt. Utöver att skärpa straffen för övergrepp i rättsak behövs därför fler insatser. Den långsiktiga målsättningen

ska vara att alla vittnen kan lita på att det skydd samhället kan erbjuda är tillräckligt. Utskottet anser därför att arbetet med vittnesskydd bör förstärkas. Skyddsåtgärder bör utvecklas och sättas in i fler fall än i dag. Befintliga skyddsåtgärder bör utvärderas. Det finns också behov av förbättrad information till vittnen och av att utveckla polisens arbete med risk- och hotbedömningar. Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:169).

Våren 2021 föreslog utskottet ett nytt tillkännagivande till regeringen om att ytterligare åtgärder ska vidtas för att stärka skyddet för vittnen. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2020/21:JuU25 s. 78):

Enligt utskottet har polisens arbete med personsäkerhet och vittnesskydd en grundläggande betydelse för att skydda vittnen och målsägande som riskerar att utsättas för allvarliga repressalier. Utskottet anser därför att polisen ska ges möjlighet att inte bara stå för personskyddet utan att även, under en begränsad tid, ta över ansvaret för den utsatte på ett mer övergripande sätt. Ansvaret för denna ibland mycket kvalificerade säkerhetsuppgift ligger i dag på kommunerna. Utskottet anser vidare att möjligheterna till vittnesskydd bör utökas och förbättras. Vittnesskyddsprogrammet behöver byggas ut och även omsättas på europeisk nivå eftersom den som vittnar mot organiserad brottslighet kan behöva skydd i ett annat land. För att öka tryggheten för vittnen bör det också bli enklare att vittna från annan ort. Det är enligt utskottet viktigt att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag som tillgodoser det anförda. Det finns därför skäl för riksdagen att åter rikta ett tillkännagivande till regeringen om att stärka skyddet av vittnen.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:289).

Utskottet föreslog även våren 2022 ett tillkännagivande till regeringen om att ytterligare åtgärder ska vidtas för att stärka skyddet för vittnen. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2021/22:JuU24 s. 70):

Utskottet anser att det är viktigt att åtgärder vidtas för att människor ska våga vittna. Riksdagen har också, på förslag av utskottet, vid två tidigare tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om att vidta åtgärder för att stärka skyddet av vittnen. Som framgår ovan har Utredningen om en stärkt rättsprocess och en ökad lagföring nu lämnat vissa förslag om ett förbättrat stöd och skydd för vittnen, och regeringen har också nyligen beslutat om en lagrådsremiss. Enligt utskottets uppfattning är detta ett steg i rätt riktning men mer måste göras för att stärka vittnesskyddet. Som utskottet tidigare uttalat har polisens arbete med personsäkerhet och vittnesskydd en grundläggande betydelse för att skydda vittnen och målsägande som riskerar att utsättas för allvarliga repressalier. Möjligheterna till vittnesskydd måste därför utökas och förbättras. Utredningen har emellertid inte lämnat några förslag som rör Polismyndighetens arbete med skydd för förhörspersoner. Det finns därför anledning för riksdagen att rikta ett nytt tillkännagivande till regeringen om att snarast vidta åtgärder för att stärka skyddet av vittnen i enlighet med det som riksdagen tidigare har gett regeringen till känna i denna fråga.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

Motioner om att stärka skyddet för vittnen behandlades även av utskottet våren 2023 i betänkande 2022/23:JuU12. Utskottet avstyrkte motionerna och anförde bl.a. följande (s. 42):

Utskottet anser att det är viktigt att åtgärder vidtas för att människor ska våga vittna. Riksdagen har också, på förslag av utskottet, vid tre tidigare tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om att vidta åtgärder för att stärka skyddet av vittnen. Som framgår ovan är tillkännagivandena inte slutbehandlade, och regeringen har nyligen gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder som syftar till att vända utvecklingen med ett ökande gängvåld, bryta tystnadskulturen och stärka och effektivisera rättsprocessen. Utredaren ska bl.a. föreslå ett system med anonyma vittnen och analysera om det är lämpligt att utöka sekretessen i domstol för uppgifter i förundersökningen. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte skäl för riksdagen att nu göra ytterligare ett tillkännagivande till regeringen om att stärka skyddet av vittnen.

Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:84).

Våren 2024 behandlade utskottet liknande yrkanden förenklade i betänkande 2023/24:JuU21.

Regeringens redovisning av åtgärder

I skrivelse 2023/24:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2023 redovisar regeringen vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av riksdagens tillkännagivanden om att stärka skyddet för vittnen. Av skrivelsen framgår bl.a. följande (s. 40 f., 74 f. och 115 f.):

Utredningen om en stärkt rättsprocess och en ökad lagföring (Ju 2019:11), som redovisade sitt betänkande 2021 (SOU 2021:35), har haft i uppdrag att bland annat se över stödet till och skyddet av vittnen och deras anhöriga. Utredningen bedömde att det behöver finnas ett väl utvecklat skydd för personer som bevitnar brott för att allmänheten ska vara villig att medverka i utredningar om allvarliga brott. Detta gäller i synnerhet om den som väljer att samarbeta med de rättsvårdande myndigheterna själv ingår i, eller har koppling till, ett kriminellt nätverk. Utredningens bedömning var dock att de regelverk som ger Polismyndigheten förutsättningar att skydda förhörspersoner är utformade på ett ändamålsenligt sätt. Utredningen såg inte behov av att göra några förändringar eller kompletteringar av dessa regelverk.

Utifrån propositionen En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring (prop. 2021/22:186, bet. 2021/22:JuU35, rskr. 2021/22:347 och bet. 2021/22:JuU46, rskr. 2021/22:454) har det genomförts en rad straffskärpningar som är avsedda att utgöra en kraftfull reaktion mot brott som innebär att respekten för rättsprocessen åsidosätts och som påverkar möjligheterna att upprätthålla straffsystemets effektivitet. Med grund i samma proposition har det också beslutats att sekretess ska gälla för kontaktuppgifter till enskilda i allmän domstol samt att sekretess ska gälla för uppgift om var den befinner sig som deltar i ett sammanträde inför rätten genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring.

Regeringen beslutade den 7 juli 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av kontaktförbudslagstiftningen (dir. 2022:114). Genom tilläggsdirektiv beslutade den 9 mars 2023 gav regeringen utredaren i uppdrag att även ta ställning till hur kontaktförbud, med eller utan villkor om elektronisk övervakning, ska kunna användas som ett skydd i en rättsprocess där målsäganden, vittnen eller andra förhörspersoner riskerar att hotas eller utsättas för våld samt att lämna nödvändiga författningsförslag (dir. 2023:36). Uppdraget redovisades den 12 februari 2024 genom

betänkandet En effektivare kontaktförbudslagstiftning – Ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13).

Regeringen beslutade den 19 december 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. föreslå ett system med anonyma vittnen (dir. 2022:141). Utredningen har i ett delbetänkande som överlämnades i oktober 2023 lämnat förslag på ett sådant system. Betänkandet har remitterats och bereds i Regeringskansliet. I uppdraget ingår också för utredaren att ta ställning till om det är lämpligt att utöka sekretessen i domstol för uppgifter under förundersökningen. En sådan sekretess skulle kunna träffa uppgifter om vittnets identitet som ingår i förundersökningen och som var föremål för den numera upphävda sekretessbestämmelsen om skydd för enskildas kontaktuppgifter i domstol (rskr. 2023/24:1). Genom tilläggsdirektiv som beslutades den 15 februari 2024 förlängdes utredningstiden till den 28 juni 2024 (dir. 2024:25).

Polismyndigheten arbetar med att stärka brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten inom vilken bedömning av skydd av vittnen, målsägande eller andra hotade personer sker. Polismyndighetens tillsynsenhet har granskat myndighetens tillämpning av bestämmelserna som rör riskbedömningar på individnivå samt användningen av metoden med riskreducerande insatser. I en rapport från 2023 gjorde tillsynsenheten bedömningen att det pågick flera olika utvecklingsarbeten och initiativ gällande både riskbedömningar på individnivå och brott i nära relation inom myndigheten men att riktlinjer och metodstöd inte stämde överens i alla delar. Myndigheten har beslutat att revidera och implementera fullt ut de riktlinjer och det metodstöd som finns för verksamheten för att skapa enhetlighet i arbetet inom Polismyndigheten.

Socialtjänsten ansvarar för att enskilda som utsätts för hot, våld eller andra övergrepp vid behov kan få stöd och skydd i ett skyddat boende. Regeringen beslutade den 26 oktober 2023 propositionen Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende (prop. 2023/24:31) enligt vilken skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen som en boendeinsats till den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Insatsen kan i det enskilda fallet fortsatt bli aktuell som en skyddsåtgärd exempelvis för vittnen eller målsägande som riskerar att hotas eller utsättas för våld. Genom en reglering förtydligar staten ansvaret för insatsen skyddat boende.

Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har, på förslag av utskottet, vid tre tidigare tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om att vidta åtgärder för att stärka skyddet för vittnen. Som framgår ovan är tillkännagivandena inte slutbehandlade. Mot bakgrund av det arbete som pågår, bl.a. med att stärka brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten inom Polismyndigheten, finns det enligt utskottets uppfattning inte något skäl för riksdagen att nu göra ytterligare ett tillkännagivande till regeringen om att stärka skyddet för vittnen. Utskottet avstyrker därför motionerna 2024/25:1929 (V) yrkande 12, 2024/25:2056 (C) yrkande 16, 2024/25:2891 (SD) yrkande 1, 2024/25:3228 (S) yrkande 3 och 2024/25:3229 (MP) yrkande 2.

Reservationer

1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (V, C, MP)

av Gudrun Nordborg (V), Ulrika Liljeberg (C) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3227 av Gudrun Nordborg m.fl. (V),

2024/25:3229 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 1 och

2024/25:3230 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) samt

avslår proposition 2024/25:20 punkterna 1–3 och motion

2024/25:2703 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Ställningstagande

Vi delar regeringens bedömning att den tystnadskultur som finns, framför allt inom kriminella nätverk och i särskilt utsatta områden, är djupt problematisk. Att komma till rätta med tystnadskulturen är en viktig fråga som måste tas på största allvar. Ett system med anonyma vittnen är emellertid inte rätt väg att gå och kommer inte att lösa de problem som vi står inför.

Frågan om att införa ett system med anonyma vittnen i den svenska rättsordningen har tidigare behandlats i flera utredningar som har kommit fram till att nackdelarna med ett sådant system överväger fördelarna. Som flera remissinstanser påpekar skulle ett system med anonyma vittnen medföra svårigheter att upprätthålla grundläggande rättssäkerhetskrav och inskränka den grundläggande principen om att den tilltalade ska ha full insyn i de omständigheter som läggs till grund för en fällande dom och rätten till ett effektivt försvar. Lagrådet avstyrker också att ett vittne ska kunna vara anonymt i domstol och anför att ett sådant system inger starka betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt.

Enligt vår uppfattning finns det ingenting som tyder på att ett system med anonyma vittnen kommer att vara effektivt för att bryta tystnadskulturen och öka lagföringen av allvarliga brott. Möjligheterna att använda anonyma vittnesmål kommer att vara ytterst begränsade, och i de fall de får användas kommer bevisvärdet att vara mycket lågt. Systemet riskerar i stället att bli kontra-produktivt eftersom domstolarna får ett sämre underlag för att döma i målen. Det finns dessutom en risk för att allmänheten får orealistiska förväntningar på möjligheten att få vittna anonymt, vilket i förlängningen kan skada tilltron till rättsväsendet och påverka människors vilja att vittna på vanligt sätt.

Sammanfattningsvis framstår mervärdet av ett system med anonyma vittnen som mycket begränsat samtidigt som det innebär ett betydande avsteg från

grundläggande rättsprinciper och krav på rättssäkerhet. Mot den bakgrunden anser vi att riksdagen bör avslå regeringens förslag.

2. Utvärdering m.m., punkt 2 (S)

av Teresa Carvalho (S), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S) och Mattias Vepsä (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3228 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi har tidigare i betänkandet ställt oss bakom regeringens lagförslag om anonyma vittnen eftersom den grova kriminalitetens utbredning i Sverige gör att skälen för förslaget väger tyngre än skälen mot. Vi konstaterar dock att ett system med anonyma vittnen innebär en nyordning i svensk rätt som utmanar vissa grundläggande rättsprinciper och vars effektivitet är ifrågasatt. Regeringen bör därför efter erforderlig tid låta göra en grundlig utvärdering av de nya reglerna för att avgöra om de haft avsedd effekt eller om de bör ändras. Det handlar bl.a. om att följa upp i vilken utsträckning det nya systemet med anonyma vittnen faktiskt leder till fler fällande domar och hur systemet, på längre sikt, påverkar allmänhetens förtroende för rättsväsendet och viljan att vittna.

Vi anser också att regeringen kontinuerligt bör återkomma till riksdagen med en redovisning av hur reglerna om anonyma vittnen har tillämpats så som är fallet i dag när det gäller hemliga tvångsmedel. En särskild fråga i detta avseende gäller det absoluta kravet på att säkerställa att anonyma vittnens identitet inte röjs.

3. Ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för vittnen, punkt 3 (S)

av Teresa Carvalho (S), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S) och Mattias Vepsä (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3228 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 3 och bifaller delvis motionerna

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 12,

2024/25:2056 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 16,

2024/25:2891 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 1 och

2024/25:3229 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi vill understryka att det inte räcker med de nya möjligheterna att i vissa fall kunna vittna anonymt för att bryta den tystnadskultur som i dag hindrar uppkläringen av grov kriminalitet i gängmiljön. Regeringen måste också vidta ytterligare åtgärder för att stärka vittnesskyddet för alla vittnen och deras anhöriga som riskerar att bli utsatta för brott.

4. Ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för vittnen, punkt 3 (V, C, MP)

av Gudrun Nordborg (V), Ulrika Liljeberg (C) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 12,

2024/25:2056 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 16 och

2024/25:3229 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 2 och

bifaller delvis motionerna

2024/25:2891 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 1 och

2024/25:3228 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 3.

Ställningstagande

Ett väl fungerande vittnesskyddsprogram är avgörande för att bryta den tystnadskultur som gör att människor inte vågar vittna av rädsla för hämndaktioner. Genom polisens särskilda personsäkerhetsprogram kan s.k. bevispersoner få hjälp med bl.a. sekretesskyddade personuppgifter, personskydd, flytthjälp inom Sverige och utomlands samt ekonomiska medel i syfte att ersätta förlorad inkomst och egendom. Bevispersonen måste i sin tur följa en rad regler som myndigheten ställer upp och som exempelvis gäller omfattande begränsningar av bevispersonens kontakter med anhöriga, rätt att vända sig till medier etc.,

men det kan också gälla sådant som vilka jobb personen får söka och var personen får bo.

Det är viktigt att arbetet med att stärka skyddet för vittnen och brottsoffer intensifieras, så att fler vågar vittna om brott. Vittnesskyddet behöver utökas, moderniseras och uppdateras. Vidare behöver villkoren för de personer som ska ingå i det särskilda personsäkerhetsprogrammet ses över och bli tydligare. Regeringen bör därför tillsätta en utredning om ett nytt särskilt personsäkerhetsprogram som på allvar skulle kunna bryta tystnadskulturen och skydda bl.a. vittnen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2024/25:20 Anonyma vittnen:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om anonyma vittnen i brottmål.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Följdmotionerna

2024/25:3227 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

Riksdagen avslår proposition 2024/25:20 Anonyma vittnen.

2024/25:3228 av Teresa Carvalho m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagen om anonyma vittnen i brottmål bör utvärderas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen, likt förfarandet vid användningen av hemliga tvångsmedel, kontinuerligt bör återkomma till riksdagen med en redovisning av hur reglerna om anonyma vittnen tillämpats, bl.a. när det gäller att säkerställa att anonyma vittnens identitet inte röjs, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet för alla vittnen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3229 av Rasmus Ling m.fl. (MP):

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:20 Anonyma vittnen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka vittnesskyddsprogrammet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3230 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

Riksdagen avslår regeringens proposition 2024/25:20 Anonyma vittnen.

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om ett nytt särskilt personsäkerhetsprogram och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2056 av Niels Paarup-Petersen (C):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ändringar i reglerna för vittnesskydd och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2703 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att vitna anonymt och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2891 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökat vittnesskydd och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om anonyma vittnen i brottmål

Härigenom föreskrivs följande.

Förutsättningar för att höra ett vittne anonymt

1 § En domstol får enligt bestämmelserna i denna lag besluta om tillstånd att under förundersökning och rättegång i brottmål höra ett vittne på ett sådant sätt att hans eller hennes identitet eller kontaktuppgifter inte röjs (anonymt). Sådant tillstånd får meddelas, om

1. det finns en påtaglig risk för att vittnet eller en närstående till vittnet utsätts för allvarlig brottslighet som riktar sig mot dennes liv, hälsa, frihet eller frid, om vittnets identitet eller kontaktuppgifter blir kända,

2. misstanken om brott eller åtalet som vittnet ska höras om gäller

- a) ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, eller

- b) ett annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år,

3. andra åtgärder är otillräckliga eller väsentligt svårare att genomföra,

4. åtgärden i övrigt är lämplig, och

5. skälen för åtgärden uppväger de svårigheter den innebär för en misstänkt eller tilltalad att förbereda och utföra sitt försvar.

Handläggning

2 § På förfaranden enligt denna lag tillämpas reglerna i rättegångsbalken om handläggning vid domstol i brottmål och om överklagande av beslut i sådana mål, om inte något annat sägs i denna lag.

3 § En åklagare, den misstänkte eller den tilltalade får vid tingsrätten ansöka om att ett vittne ska höras anonymt.

Offentligt ombud

4 § Om en åklagare ansöker om att ett vittne ska höras anonymt, ska rätten utse ett offentligt ombud. Ombudet ska bevaka rättssäkerhetsfrågor i ärendet.

5 § I fråga om offentligt ombud ska följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken tillämpas:

- 26 § andra stycket om befogenheter,
- 27 § om förordnande,
- 28 § andra stycket om att uppdraget gäller i högre rätt,
- 29 § om ersättning, och
- 30 § om tystnadsplikt.

Sammanträde

6 § En ansökan om att ett vittne ska höras anonymt ska så snart som möjligt prövas av rätten vid ett sammanträde. Vid sammanträdet ska åklagaren och det offentliga ombudet närvara. När den misstänkte eller tilltalade har ansökt ska i stället åklagaren och försvararen närvara, liksom den misstänkte eller tilltalade om dennes närvaro är nödvändig för utredningen.

Har tingsrättens beslut överklagats, ska hovrätten hålla ett sammanträde, om det inte är obehövt. Vid sammanträdet ska åklagaren och det offentliga ombudet närvara. När överklagandet avser en ansökan av den misstänkte eller tilltalade gäller första stycket tredje meningen om närvaro vid sammanträdet.

7 § Den som ansöker om att ett vittne ska höras anonymt ska vid sammanträdet redogöra för

1. vittnets identitet,
2. om och i så fall hur vittnet är närstående till en misstänkt eller tilltalad,
3. om vittnet står i något förhållande till en part eller till saken eller om det finns andra omständigheter som kan vara av vikt för bedömandet av tilltron till vittnets berättelse,
4. vilket brott som vittnet ska höras om,
5. skälen för ansökan och de omständigheter i övrigt som kan vara av betydelse för rättens prövning, samt
6. vilka skyddsåtgärder enligt 9 § som behöver vidtas.

Beslut

8 § I ett beslut att tillåta att ett vittne hörs anonymt ska det anges vilket brott förhöret ska avse.

9 § När rätten beslutar att tillåta att ett vittne hörs anonymt ska den, om det bedöms nödvändigt för att skydda vittnets anonymitet, besluta att

1. vittnet ska få delta i förhandling i domstol genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring,
2. förhandlingen under ett förhör med vittnet ska hållas inom stängda dörrar, eller
3. vittnets röst ska få förvrängas eller vittnets utseende döljas genom något fysiskt eller tekniskt hjälpmedel.

Sekretess

10 § Till skydd för enskild i ärenden enligt denna lag gäller vad som är föreskrivet om sekretess i 35 kap. 12 a § andra stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Verkställighet

11 § Beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte rätten beslutar något annat.

Om ett beslut att tillåta att ett vittne hörs anonymt överklagas, får överinstansen bestämma att det överklagade beslutet tills vidare inte ska gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 4 kap. 13 §, 5 kap. 1 §, 36 kap. 6 och 10 §§ och 38 kap. 8 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 36 kap. 5 b och 6 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

13 §¹

Domare är jävig att handlägga mål:

1. *Om* han själv är part eller *eljest* har del i saken eller av dess utgång kan vänta synnerlig nytta eller skada;

2. om han med part är eller varit gift eller är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon, eller om han på liknande sätt är part närstående;

3. om han till någon, som har del i saken eller av dess utgång kan vänta synnerlig nytta eller skada, står i förhållande, som avses i 2;

4. om han eller någon honom närstående, som avses i 2, är förmyndare, god man eller förvaltare för part eller *eljest* parts ställföreträdare eller är ledamot av styrelsen för bolag, förening eller annat samfund, stiftelse eller annan sådan inrättning, som är part, eller, då kommun eller annan sådan menighet är part, är ledamot av nämnd eller styrelse, som *handhar* förvaltningen av den angelägenhet målet rör;

5. om han eller någon honom närstående, som sägs i 2, till någon, som har del i saken eller av dess utgång kan vänta synnerlig nytta

En domare är jävig att handlägga mål

1. *om* han *eller hon* själv är part eller *annars* har del i saken eller av dess utgång kan vänta synnerlig nytta eller skada,

2. om han *eller hon* med part är eller varit gift eller är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon, eller om han *eller hon* på liknande sätt är part närstående,

3. om han *eller hon* till någon, som har del i saken eller av dess utgång kan vänta synnerlig nytta eller skada, står i förhållande, som avses i 2,

4. om han *eller hon* eller någon honom *eller henne* närstående, som avses i 2, är förmyndare, god man eller förvaltare för part eller *på annat sätt* parts ställföreträdare eller är ledamot av styrelsen för bolag, förening eller annat samfund, stiftelse eller annan sådan inrättning, som är part, eller, då kommun eller annan sådan menighet är part, är ledamot av nämnd eller styrelse, som *har hand om* förvaltningen av den angelägenhet målet rör,

5. om han *eller hon* eller någon honom *eller henne* närstående, som sägs i 2, till någon, som har del i saken eller av dess utgång kan

¹ Senaste lydelse 1993:348.

eller skada, står i förhållande, som avses i 4;

6. om han är *parts vederdeloman*, dock *ej* om parten sökt sak med honom för att göra honom jävig;

7. om han i annan rätt såsom domare eller befattningshavare fattat beslut, som rör saken, eller hos annan myndighet än domstol eller såsom skiljeman tagit befattning *därmed*;

8. vid huvudförhandling i brottmål om han före *denna huvudförhandling* har prövat frågan om den tilltalade har begått gärningen;

9. om han i saken såsom rättegångsombud fört parts talan eller biträtt part eller vittnat eller varit sakkunnig; *eller*

10. om *eljest* särskild omständighet *föreligger*, som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i målet.

vänta synnerlig nytta eller skada, står i förhållande, som avses i 4,

6. om han *eller hon* är *parts motpart*, dock *inte* om parten sökt sak med honom *eller henne* för att göra honom *eller henne* jävig,

7. om han *eller hon* i annan rätt såsom domare eller befattningshavare fattat beslut, som rör saken, eller hos annan myndighet än domstol eller såsom skiljeman tagit befattning *med saken*,

8. vid huvudförhandling i brottmål om han *eller hon* före *huvudförhandlingen* har prövat frågan om den tilltalade har begått gärningen,

9. om han *eller hon* i saken såsom rättegångsombud fört parts talan eller biträtt part eller vittnat eller varit sakkunnig,

10. *vid huvudförhandling i brottmål om han eller hon fått kännedom om identiteten på ett vittne som lämnar eller har lämnat uppgifter anonymt med stöd av ett beslut enligt lagen (2025:000) om anonyma vittnen i brottmål, eller*

11. om *det annars finns någon* särskild omständighet, som är ägnad att rubba förtroendet till hans *eller hennes* opartiskhet i målet.

5 kap.

1 §²

En förhandling vid domstol ska vara offentlig.

Kan det antas att det vid en förhandling kommer att läggas fram uppgift, för vilken hos domstolen gäller sekretess som avses i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), får rätten, om det bedöms vara av synnerlig vikt att uppgiften inte röjs, besluta att förhandlingen i den del som rör uppgiften ska hållas inom stängda dörrar. Även i annat fall får en förhandling hållas inom stängda dörrar, om sekretessen gäller enligt

Kan det antas att det vid en förhandling kommer att läggas fram uppgift, för vilken hos domstolen gäller sekretess som avses i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), får rätten, om det bedöms vara av synnerlig vikt att uppgiften inte röjs, besluta att förhandlingen i den del som rör uppgiften ska hållas inom stängda dörrar. Även i annat fall får en förhandling hållas inom stängda dörrar, om sekretessen gäller enligt

² Senaste lydelse 2024:327.

35 kap. 12, 13 eller 17 § eller 36 kap. 1 eller 2 § offentlighets- och sekretesslagen eller, när det gäller domstolsförhandling under förundersökning i brottmål eller därmed likställt mål eller ärende, enligt 18 kap. 1, 2, 3 eller 17 § eller 35 kap. 1 eller 2 § samma lag eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövade påföljder. En förhandling ska alltid hållas inom stängda dörrar, om sekretessen gäller enligt 27 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 34 kap. 4 § samma lag och det skulle strida mot avtal som avses där att uppgiften röjs vid förhandlingen.

Förhör med den som är under femton år eller lider av en psykisk störning får hållas inom stängda dörrar.

Är det annars för särskilt fall föreskrivet att förhandling får hållas inom stängda dörrar, ska det gälla.

35 kap. 12, 12 a, 13 eller 17 § eller 36 kap. 1 eller 2 § offentlighets- och sekretesslagen eller, när det gäller domstolsförhandling under förundersökning i brottmål eller därmed likställt mål eller ärende, enligt 18 kap. 1, 2, 3 eller 17 § eller 35 kap. 1 eller 2 § samma lag eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövade påföljder. En förhandling ska alltid hållas inom stängda dörrar, om sekretessen gäller enligt 27 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 34 kap. 4 § samma lag och det skulle strida mot avtal som avses där att uppgiften röjs vid förhandlingen.

36 kap.

5 b §

Den som till följd av 18 kap. 1 § eller 35 kap. 1 eller 12 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) inte får lämna uppgift som direkt eller indirekt röjer identiteten på eller kontaktuppgifterna till ett vittne som lämnar eller har lämnat uppgifter anonymt med stöd av ett beslut enligt lagen (2025:000) om anonyma vittnen i brottmål, får inte höras som vittne om uppgiften.

6 §³

Ett vittne får vägra att yttra sig om en omständighet, vars yppande skulle röja att vittnet eller någon vittnet närstående, som avses i 3 §, har förövat brottslig eller vanärande handling.

Ett vittne får även vägra att yttra sig om yrkeshemlighet. Han eller hon får också vägra att lämna uppgift om en enskilds personliga förhållanden som omfattas av sekretess enligt 35 kap. 11 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Vad som sägs i andra stycket gäller inte, om det finns synnerlig anledning att vittnet hörs om yrkeshemligheten eller uppgiften.

³ Senaste lydelse 2009:401.

Ett vittne som hörs anonymt enligt 6 a § får vägra att yttra sig om en omständighet som skulle kunna röja hans eller hennes identitet och kontaktuppgifter.

6 a §

Ett förhör med ett vittne som lämnar uppgifter anonymt i ett brottmål får tillåtas som bevis i rättegången endast om

1. en domstol har beslutat att vittnet får höras anonymt enligt lagen (2025:000) om anonyma vittnen i brottmål,

2. förhöret gäller det brott som beslutet avser, och

3. det är lämpligt.

Rätten får besluta om ytterligare skyddsåtgärder enligt 9 § lagen (2025:000) om anonyma vittnen i brottmål. Rätten får också besluta att ändra tidigare beslut om skyddsåtgärder.

Trots första stycket 2 får ett förhör med ett vittne som lämnat uppgifter anonymt i lägre rätt läggas fram eller tas upp i högre rätt om förhöret gäller samma gärning som vittnet hördes om i lägre rätt.

10 §⁴

Innan vittnesmålet avläggs, ska rätten höra vittnet om hans eller hennes fullständiga namn och, om det behövs, ålder, yrke och hemvist. Rätten ska också försöka klargöra om vittnet står i något förhållande till en part eller till saken eller om det finns andra omständigheter som kan vara av vikt för bedömandet av tilltron till vittnets berättelse.

Om vittnet på sådant sätt som avses i 3 § är närstående till en part ska rätten informera vittnet om att han eller hon inte är skyldig att avlägga vittnesmål.

Om det namn som vittnet uppger ingår i en kvalificerad skyddsidentitet enligt lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter, ska vittnet upplysa rätten om detta. Detsamma gäller om namnet ingår i en skyddsidentitet som har beslutats i en annan stat och som motsvarar en sådan skyddsidentitet som avses i lagen om kvalificerade skyddsidentiteter.

⁴ Senaste lydelse 2022:791.

Första stycket gäller inte om ett vittne ska höras anonymt enligt 6 a §.

38 kap.
8 §⁵

Om en allmän handling kan antas ha betydelse som bevis, får rätten besluta att handlingen ska tillhandahållas.

Första stycket gäller inte

1. handling som innehåller uppgift, för vilken gäller sekretess till följd av 15 kap. 1 eller 2 § eller 16 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller bestämmelse, till vilken hänvisas i något av dessa lagrum, om inte den myndighet som har att pröva fråga om utlämnande av handlingar har gett sitt tillstånd,

2. handling vars innehåll är sådant, att någon, som haft befattning med handlingen, enligt 36 kap. 5 § andra, tredje, fjärde eller sjätte stycket inte får höras *därom, eller*

3. handling genom vars företeende yrkeshemlighet skulle uppenbaras, med mindre synnerlig anledning förekommer.

2. handling vars innehåll är sådant, att någon, som haft befattning med handlingen, enligt 36 kap. 5 § andra, tredje, fjärde eller sjätte stycket inte får höras *om det,*

3. handling som genom sitt innehåll avslöjar yrkeshemlighet, om det inte finns synnerliga skäl för det, eller

4. handling som innehåller uppgift om ett anonymt vittne enligt lagen (2025:000) om anonyma vittnen i brottmål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

⁵ Senaste lydelse 2009:401.

3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 10 kap. 3 a och 4 a §§ och 35 kap. 7 och 24 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 35 kap. 12 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

3 a §¹

När en misstänkt och försvararen enligt 23 kap. 18 a § första stycket rättegångsbalken har underrättats om rätten att ta del av det som har förekommit vid en förundersökning, gäller begränsningarna enligt 3 § första stycket i fråga om rätten att ta del av en handling eller något annat material endast om

1. det är fråga om en uppgift som inte har betydelse för beslutet i åtalsfrågan, och

2. det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför den misstänktes intresse av att ta del av uppgiften.

Första stycket gäller även efter beslut om åtal och fram till dess att åtalet slutligt har prövats, eller saken slutligt har avgjorts på annat sätt.

Första stycket gäller inte i fråga om en uppgift för vilken sekretess skulle gälla hos domstol enligt 35 kap. 12 a §.

4 a §²

Sekretess hindrar inte att en tilltalad i ett mål, som slutligt har avgjorts, tar del av uppgifter i den förundersökning som har föregått avgörandet eller av annan uppgift som har tillförts målet och som har haft betydelse för beslutet i åtalsfrågan eller för avgörandet av målet i sak. Samma sak gäller för uppgifter som inte har haft någon sådan betydelse, om det inte av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att den sekretessbelagda uppgiften inte röjs, och det står klart att det intresset har företräde framför den enskildes intresse av att ta del av uppgiften.

Sekretess hindrar inte heller, under motsvarande förutsättningar som anges i första stycket, att den som har godkänt ett strafföreläggande eller ett föreläggande av en ordningsbot tar del av uppgifter i en sådan brottsutredning som har utförts enligt bestämmelserna i 23 kap. rättegångsbalken och som har föregått föreläggandet.

När en domstol eller någon annan myndighet lämnar en sekretessbelagd uppgift till en enskild enligt första eller andra stycket, får myndigheten göra ett förbehåll som inskränker den enskildes rätt att lämna uppgiften vidare eller att utnyttja den.

¹ Senaste lydelse 2017:178.

² Senaste lydelse 2018:1919.

Att den tystnadsplikt som uppkommer genom ett sådant förbehåll som anges i tredje stycket inskränker den rätt att meddela och offentliggöra uppgifter som följer av 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen följer av 13 kap. 5 § andra stycket.

Första och andra stycket gäller inte i fråga om sekretess enligt 35 kap. 12 a §.

35 kap.

7 §³

Sekretessen enligt 1 § första stycket upphör att gälla hos de myndigheter och i de verksamheter som anges där, om uppgiften lämnas till domstol med anledning av åtal, om inte

1. sekretess för uppgiften ska gälla hos domstolen enligt 12 §, 13 a § eller 36 kap. 2 §,
1. sekretess för uppgiften ska gälla hos domstolen enligt 12 §, 12 a §, 13 a § eller 36 kap. 2 §,
2. uppgiften uppenbarligen saknar betydelse i målet, eller
3. uppgiften finns i en handling som har kommit från en annan myndighet där uppgiften är sekretessreglerad.

12 a §

Sekretess gäller hos domstol för uppgift om en enskild som lämnar eller har lämnat uppgifter anonymt med stöd av ett beslut enligt lagen (2025:000) om anonyma vittnen i brottmål, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men och uppgiften avser

1. namn eller personnummer,
2. bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysningar om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt,
3. telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med den enskilde, eller
4. andra personliga förhållanden.

Sekretess hos domstol gäller också för uppgift om en enskild som är eller har varit föremål för en ansökan om anonymitet, om uppgiften ingår i ett ärende enligt lagen (2025:000) om anonyma

³ Senaste lydelse 2017:178.

vittnen i brottmål och det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Detta gäller sådan uppgift som avses i första stycket 1–4.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

24 §⁴

Den tystnadsplikt som följer av 11 § och den tystnadsplikt som följer av ett förbehåll som har gjorts med stöd av 9 § andra stycket inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 15 och 16 §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift vars röjande kan antas medföra fara för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men.

Den tystnadsplikt som följer av 11 §, 12 a § och den tystnadsplikt som följer av ett förbehåll som har gjorts med stöd av 9 § andra stycket inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

⁴ Senast lydelse 2018:1919.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

1. Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

*Nuvarande lydelse**Utskottets förslag***5 kap.**1 §¹

En förhandling vid domstol ska vara offentlig.

Om det kan antas att det vid en förhandling kommer att läggas fram en uppgift som är sekretessbelagd hos domstolen enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), får rätten, om det bedöms vara av synnerlig vikt att uppgiften inte röjs, besluta att förhandlingen i den del som rör uppgiften ska hållas inom stängda dörrar. Även i annat fall får en förhandling hållas inom stängda dörrar, om sekretessen gäller enligt 35 kap. 12, 13 eller 17 § eller 36 kap. 1 eller 2 § offentlighets- och sekretesslagen. En förhandling får också hållas inom stängda dörrar om sekretessen gäller enligt 18 kap. 1, 1 a, 2, 3 eller 17 § eller 35 kap. 1 eller 2 § samma lag, när det gäller domstolsförhandling under förundersökning i brottmål eller därmed likställt mål eller ärende, under utredning om självständigt förverkande eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder. En förhandling ska alltid hållas inom stängda dörrar, om sekretessen gäller enligt 27 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 34 kap. 4 § samma lag och det skulle

Om det kan antas att det vid en förhandling kommer att läggas fram en uppgift som är sekretessbelagd hos domstolen enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), får rätten, om det bedöms vara av synnerlig vikt att uppgiften inte röjs, besluta att förhandlingen i den del som rör uppgiften ska hållas inom stängda dörrar. Även i annat fall får en förhandling hållas inom stängda dörrar, om sekretessen gäller enligt 35 kap. 12, 12 a, 13 eller 17 § eller 36 kap. 1 eller 2 § offentlighets- och sekretesslagen. En förhandling får också hållas inom stängda dörrar om sekretessen gäller enligt 18 kap. 1, 1 a, 2, 3 eller 17 § eller 35 kap. 1 eller 2 § samma lag, när det gäller domstolsförhandling under förundersökning i brottmål eller därmed likställt mål eller ärende, under utredning om självständigt förverkande eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder. En förhandling ska alltid hållas inom stängda dörrar, om sekretessen gäller enligt 27 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 34 kap. 4 § samma lag och det skulle

¹ Senaste lydelse 2024:784.

strida mot avtal som avses där att strida mot avtal som avses där att
uppgiften röjs vid förhandlingen. uppgiften röjs vid förhandlingen.

Förhör med den som är under femton år eller lider av en psykisk störning
får hållas inom stängda dörrar.

Om det i ett särskilt fall är föreskrivet att förhandling får hållas inom
stängda dörrar, ska det gälla.

2. Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Nuvarande lydelse

Utskottets förslag

35 kap.

7 §¹

Sekretessen enligt 1 § första stycket upphör att gälla hos de myndigheter och i de verksamheter som anges där, om uppgiften lämnas till domstol med anledning av åtal eller talan om självständigt förverkande, om inte

1. sekretess för uppgiften ska gälla	1. sekretess för uppgiften ska gälla
hos domstolen enligt 12 §, 13 a § eller	hos domstolen enligt 12 §, 12 a §,
36 kap. 2 §,	13 a § eller 36 kap. 2 §,
2. uppgiften uppenbarligen saknar betydelse i målet, eller	
3. uppgiften finns i en handling som har kommit från en annan myndighet	
där uppgiften är sekretessreglerad.	

¹ Senaste lydelse 2024:788.